
ЕМПИРИЧНО СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ (ЕСИ) ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ОТ ТЕРОРИЗЪМ СРЕЩУ ПУБЛИЧНИ ОБЕКТИ В ОБЩИНА ПЛЕВЕН

*Иван ДИМИТРОВ**

OPTIMIZED MODEL OF BORDER CONTROL AT EU EXTERNAL BORDERS

Abstract: *In the framework of a dissertation on a topic related to terrorist attacks on public sites (so-called „soft targets“), the current empirical study was conducted among experts and specialists in the field of security from the most important public sites in Pleven. The selection of the sites was made on the basis of own experience and opinion of employees of the Ministry of Interior from Pleven, as well as on the basis of theoretical research from the dissertation in the field of terrorism risk analysis. The results obtained were generally expected, but there are also surprising answers that lead to the conclusion of a certain need to improve the qualifications of the respondents.*

Key words: *terrorism, terrorist attacks, attacks on public targets (soft targets), risk analysis of terrorist attacks on soft targets, empirical study for a specific municipality*

ПОСТАНОВКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За установяване на степента на риск от извършване на терористичен акт спрямо публични обекти в община Плевен беше използвана стандартизирана методика, описана в разработван дисертационен труд и основана на един от утвърдените стандарти в областта на анализа на риска – AS/NZS 4360:2004. Тя предполага определяне на евентуалната тежест на вредите/щетите по отношение

* Авторът е докторант във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив; дългогодишен служител на различни нива в МО и МВР, в момента на ръководна длъжност в Зонално жандармерийско управление – гр. Плевен.

на обекта и средата, както и вероятността от извършване на терористичен акт спрямо конкретния обект.

След анализ на средата за сигурност и оценка на посещенията на гражданите бяха подбрани типови (знакови) обекти в гр. Плевен, както следва:

- УМБАЛ (Окръжна болница). Плевен е известен с развитата медицинска база най-вече поради присъствието на Медицинския университет. Граждани на цялата страна идват да се лекуват при едни от най-известните специалисти. Студенти от цял свят – в момента от арабски държави, Турция, Гърция и Италия, провеждат учебна практика в болницата;

- Медицински университет – Плевен. Основна причина за включването в обектите на интерес са чуждестранните студенти и обменът на преподаватели и специалисти;

- Стадион „Спартак“ – най-популярното спортно съоръжение в града;

- МОЛ Плевен – един от двата най-големи търговски обекта в града;

- общинска администрация;

- театър „Иван Радоев“ – гр. Плевен, в който се помещава и Плевенската филхармония;

- едно училище в града;

- детска градина;

- най-голямото читалище, разположено в центъра на града, с най-голямата библиотека и с втората по големина зала.

По този начин са постигнати достатъчно разнообразие и обхват на уязвими публични обекти в гр. Плевен.

За установяване на тежестта на вредите/щетите, както и за степента на уязвимост на обектите спрямо евентуална терористична атака бяха анкетирани длъжностни лица от съответните обекти.

Сред анкетираните лица се търсеше:

- на първо място, достатъчно дълъг трудов път в споменатите обекти, за да се познават уязвимите места, да се припомнят някои критични ситуации при отминали събития и съответната реакция на персонала;

- на второ място, ръководна длъжност на възможно най-високо ниво;

- на трето място, при невъзможност да се изследват мнения на ръководители да се потърсят експертите в областта на сигурността в изброените обекти.

Позициите на анкетираните лица са, както следва: кмет, четирима директори, двама началници на ниво сектор/отдел и двама експерти.

На респондентите беше предложена 5-степенна скала за оценка на различни параметри на тежестта на вредите и 3-степенна скала за оценка на уязвимостта на обектите.

Оценка	Пострадали (убити и ранени)
5	Над 1000
4	Между 100 и 1000
3	Между 10 и 99
2	Между 1 и 9
1	Няма засегнати
Оценка	Икономически щети
5	Над 100 млн. лв.
4	Между 10 и 100 млн. лв.
3	Между 1 и 10 млн. лв.
2	Между 100 хил. и 1 млн. лв.
1	Под 100 хил. лв.
Оценка	Символен ефект. Значение на обекта
5	Уникален обект с наднационални измерения
4	Важен национален обект, имащ и наднационални измерения
3	Национален обект
2	Регионален (областен)
1	Местен (общински)
Оценка	Отражение върху критичната инфраструктура
5	Критични, с дългосрочни отражения
4	Критични, със средносрочни отражения
3	Дългосрочни отражения
2	Краткотрайни поражения
1	Липсват сериозни щети

Забележка: Под „критични отражения“ в конкретния случай се разбира такива поражения, които през съответния период правят невъзможно функционирането на критичната инфраструктура като цяло.

Оценка	Влияние върху средата
5	Дълговременни сериозни разрушения в областен мащаб
4	Дълговременни сериозни разрушения в общински мащаб
3	Средносрочни сериозни разрушения

2	Краткосрочни сериозни разрушения
1	Незначителни разрушени с локален, единичен ефект
Оценка	Уязвимост на обекта
3	Висока, проникването в обекта е лесно
2	Умерена, проникването е трудно, налице е средно ниво на сигурност
1	Ниска, проникването е силно затруднено, налице е високо ниво на сигурност

При формулиране на размерите на щетите/вредите, обвързани със съответната оценка, са взети под внимание особеностите на населеното място (статут – областен център, население, наличие на обекти от критичната инфраструктура и пр.) и в тази връзка са направени известни промени в сравнение със стандартната методика, описана в раздел втори.

За определяне на вероятността от извършване на терористична атака съгласно методиката беше оценена възможността всеки от обектите да попадне сред предпочитаните цели на терористичната организация, както и способностите и ресурсите ѝ да осъществи подобно нападение. Както беше посочено по-горе, има се предвид хипотетична група привърженици на „Ислямска държава“, обособила се след практическото териториално елиминране на организацията. Оценката е извършена на базата на анализа на стратегията и тактиката на терористичните организации спрямо публични меки цели и спецификата на функциониране на ИД в миналото.

За оценката бяха използвани следните скали:

Оценка	Начин на действие по отношение на обекта
3	Предпочитан обект, многобройни нападения
2	Внимание към обекта, редки атаки
1	Не се ползва с внимание
Оценка	Терористични способности и нападение
3	Много вероятно: лесно извършване в рамките на демонстрираните способности
2	Вероятно: трудно за изпълнение в рамките на демонстрираните способности
1	Малко вероятно: извънредно трудно за изпълнение, извън рамките на изчисляваните способности

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Въз основа на дадените отговори и експертната оценка се получиха следните резултати.

Матрицата за измерване на тежестта (критичността)

Обекти	Убити /ранени	Икономически	Критична инфра-структура	Символичност	Среда	Тежест	Тежест на пораженията
Стадион „Спартак“	4	1	4	2	3	14	Умерена
Театър Плевен	4	1	4	2	3	14	Умерена
МОЛ	5	2	2	2	3	14	Умерена
Медицински университет	4	2	5	5	5	21	Критична
УМБАЛ (Окръжна болница)	4	2	3	2	4	15	Умерена
Училище	3			1	4	14	Умерена
Читалище Плевен	1	3	5	1	4	14	Умерена
Детска градина	3	2	5	1	4	14	Умерена
Общинска администрация	2	1	2	1	1	7	Незначителна

Матрицата на вероятностите

Обекти	Терористичен начин на действие/предпочитание по отношение на цел	Терористични възможности	Уязвимост на целта	Вероятностна оценка	Оценка за вероятност
Стадион „Спартак“	3	3	3	9	Висока

Театър Плевен	3	3	3	9	Висока
МОЛ	3	3	3	9	Висока
Медицински университет	2	3	2	7	Средна
УМБАЛ (Окръжна болница)	2	2	2	6	Ниска
Училище	1	2	3	6	Ниска
Читалище Плевен	1	2	2	5	Ниска
Детска градина	1	2	2	5	Ниска
Общинска администрация	2	1	2	5	Ниска

Обобщена матрица

Обекти	Тежест на щетите	Вероятност от терористичен акт	Степен на риск
Стадион „Спартак“	Умерена	Висока	Висок
Театър Плевен	Умерена	Висока	Висок
МОЛ	Умерена	Висока	Висок
Медицински университет	Критична	Средна	Критичен
УМБАЛ (Окръжна болница)	Умерена	Ниска	Нисък
Училище	Умерена	Ниска	Нисък
Читалище Плевен	Умерена	Ниска	Нисък
Детска градина	Умерена	Ниска	Нисък
Общинска администрация	Минимална	Ниска	Пренебрежим

Крайната оценка при различни параметри е направена съгласно стандартизираната методика за оценка на риска.

ИЗЛОЖЕНОСТ НА РИСК

С термина „изложеност на риск“ се характеризира „състояние, при което има съсредоточаване на възможности за реализиране на един или повече рискове“¹.

Налице е различна степен на изложеност на риск на подбраните публични обети/цели в община Плевен.

Получените емпирични резултати до голяма степен съответстват на дедуктивното знание за избора на обекти от страна на терористичните организации. Критичен и висок риск се наблюдава при обекти, чиито функции са свързани със значително движение и присъствие на хора, – Медицински университет, стадион, театър, МОЛ. Те до голяма степен съответстват на профила на действие в близкото минало на групи и отделни лица, свързани с ИД. Прави впечатление ниската степен на риск, получена за УМБАЛ и училището. Действително подобни обекти са били конкретни цели на терористични акции, но свързани с дейността на други терористични организации (както посочихме по-горе).

ОЦЕНКА СПРЯМО РАЗЛИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ ОТ СРЕДАТА ЗА СИГУРНОСТ

Относно броя на пострадалите при евентуален терористичен акт в изброените обекти имаме 6 отговора във високия диапазон (1 на 1000 лица – и това е молът, и 4 на между 100 и 1000 лица, като това са важните обекти болница, стадион, университет и театър). Напълно реално анкетираните от другите 4 обекта са оценили възможните човешки щети с по-ниски стойности. Напълно реално е и да няма отговор „няма да има засегнати“.

Относно размера на икономическите щети от терористичната атака оценките варират в ниския диапазон (отговорите са в диапазона под 100 хил. и достигат до 10 млн. лв.). Изненадата тук са ниските стойности на загубите при театъра и стадиона (до 100 хил. лв.), които са големи съоръжения, вкл. с архитектурно-историческа стойност, както и при МОЛ (до 1 млн. лв.). Вероятно се отчитат само преките разрушения в сградата и не се отчита загубата на самите търговски обекти от унищожена или повредена стока или невъзможността да се упражнява за дълъг период търговската дейност (факт, който доказахме достатъчно обосновано при мола в Кения).

¹ Георгиев, Юлий. Управление на риска в сигурността. София: Изток – Запад, 2015, с. 48. ISBN 978-619-152-570-6.

Болниците със скъпа техника, очевидно, са в горния диапазон на икономически щети.

**ОТНОСНО СТОЙНОСТТА НА ОБЕКТА КАТО СИМВОЛ И КУЛТУРНО СРЕДИЩЕ
НА НАСЕЛЕНИЕТО (Т.Е. ФАКТ, КОЙТО Е ПРИВЛЕКАТЕЛЕН
ЗА ТЕРОРИСТИЧНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ)**

Уникален обект с наднационално значение в града е университетът. Той представлява цял комплекс от архитектурно значими традиционни и ултрамодерни сгради. В този смисъл като един от символите на града той е потенциално най-вероятна цел на атака. Следва болницата, която е свързана с университета, но има и самостоятелно важно значение за града и региона. Логично оценките на останалите обекти са повече с местно и локално значение (общо на 7 брой).

Въпросът „Какви ще бъдат пораженията върху критичната инфраструктура в региона...?“ дава ясен и очакван отговор на съмненията, че терористична атака ще е пагубна. Цели 3 отговора са „критични, с дългосрочни поражения“. Следват 2 бр. критични, със средносрочни поражения, 2 бр. просто дългосрочни, без да са критични, и 2 бр. краткотрайни. Последните два отговора са дадени от обектите със собствен бюджет, които вероятно смятат, че имат ресурса да се възстановят в по-къси срокове (общината – вероятно поради своята важност за населението, а и ще се разчита на помощ от областната администрация, и МОЛ – вероятно поради добра обезпеченост). Никой не е предпочел отговор, че ще липсват сериозни щети.

Общо влияние върху средата – територията, населението, облика на града, на един терористичен акт срещу изброените обекти. Отговорите за дълговременни сериозни разрушения в областен и общински мащаб са 5. Отново изненадващо общината дава най-смел отговор, че разрушенията ще бъдат незначителни, вероятно по съображенията в предния въпрос и отговор.

Уязвимост на обектите от терористични атаки. Напълно очаквано и тук имаме 4 отговора „висока уязвимост“, 4 – „средна“, като отговорите се базират на достъпността на самите обекти. Изненадващо отговор „ниска уязвимост“ дават от читалището – факт, който по-скоро според нас не залага на достъпа в обекта (сложна система или охрана от командоси), а по-скоро по идея, че не са толкова атрактивни за потенциална атака. С такова мнение не се съгласяваме поради наличието на голяма концертна зала и разположението на централния площад.

ОТНОСНО ВЪЗРАСТТА (И ОПИТА СЪОТВЕТНО) НА АНКЕТИРАНИТЕ ЛИЦА

Едно лице е в диапазона 30 – 40 години (някак логично в университета), 3 бр. са в диапазона 41 – 50 години, 4 са в групата 51 – 60 години и 1 – над 60 години (в театъра). Очевидно, анкетираните лица са в най-ползотворната си възраст като експерти, ръководители и професионалисти. Преобладаващата част са между 41 и 60 години, поради което не поставяме под съмнение тяхната компетентност и адекватността на отговорите им.

Извършеното изследване по стандартизираната методика за оценка на риска дава основание за следните

ИЗВОДИ

1. На територията на община Плевен се намират 4 обекта, чиято *изложеност на риск* е критична и висока, което предопределя приоритетно внимание от страна на техните администрации и органите на МВР. Сравнително по-ниската изложеност на риск за останалите 5 обекта, включени в изследването, се дължи до известна степен на отбелязаните ниски икономически щети, както и на по-ниските стойности, свързани с оценката на терористичната практика и избор на конкретни цели.

2. При преобладаващата част от обектите оценката за *уязвимост* е висока. Безспорно това до голяма степен е свързано с особеностите на тяхното функциониране. При тази ситуация е наложително по-голямо внимание към този аспект на сигурността както от страна на администрацията на обектите и тяхната охрана, така и от страна на органите на МВР (проверки, охранителни обследвания и пр.) и на Областната администрация (най-вече като информиране за средата за сигурност и организиране на мероприятия по квалифициране на отговорните лица и персонала).

3. Изследването показва високи стойности по отношение на отраженията върху критичната инфраструктура и жизнената среда като цяло. Това налага допълнително внимание към връзката на оценяваните обекти и различни окръжаващи елементи от средата, което може да залегне в плановите документи на общината за предотвратяване и действие при терористичен акт. Така могат да се намалят допълнително щетите не само във визираните обекти, но и в по-широк план.

4. Проведеното ЕСИ показва известна сепарираност на действията и възгледите, некоординираност и отсъствие на обща политика

в града по отношение на защитата от терористични атаки. Изводът за това е наличието на някои изненадващи отговори, с които по принцип не сме съгласни и които не са напълно в синхрон със средата за сигурност.

5. Настоящото ЕСИ цели апробиране на избраната методика за анализ на риска от терористична атака по публични цели, като по този начин за един конкретен град могат да бъдат направени достатъчно адекватни изводи, препоръки и прогнози.

6. Стандартизираната методика за оценка на риска е приложима спрямо публични меки цели в рамките на един областен град.

Литература

1. **Георгиев**, Юлий. Управление на риска в сигурността. София: Изток – Запад, 2015. ISBN 978-619-152-570-6.

2. **Гюров**, Румен. Овластяване на риска. София: Авангард Прима, 2018. ISBN 978-619-160-943-7.

3. **Лазаров**, Валери, Румен Гюров. Матрични решения за националната сигурност. София: Изток – Запад, 2012. ISBN 978-619-15209-6-1.

4. **Risk Management Guidelines Companion to AS/NZS 4360:2004.**